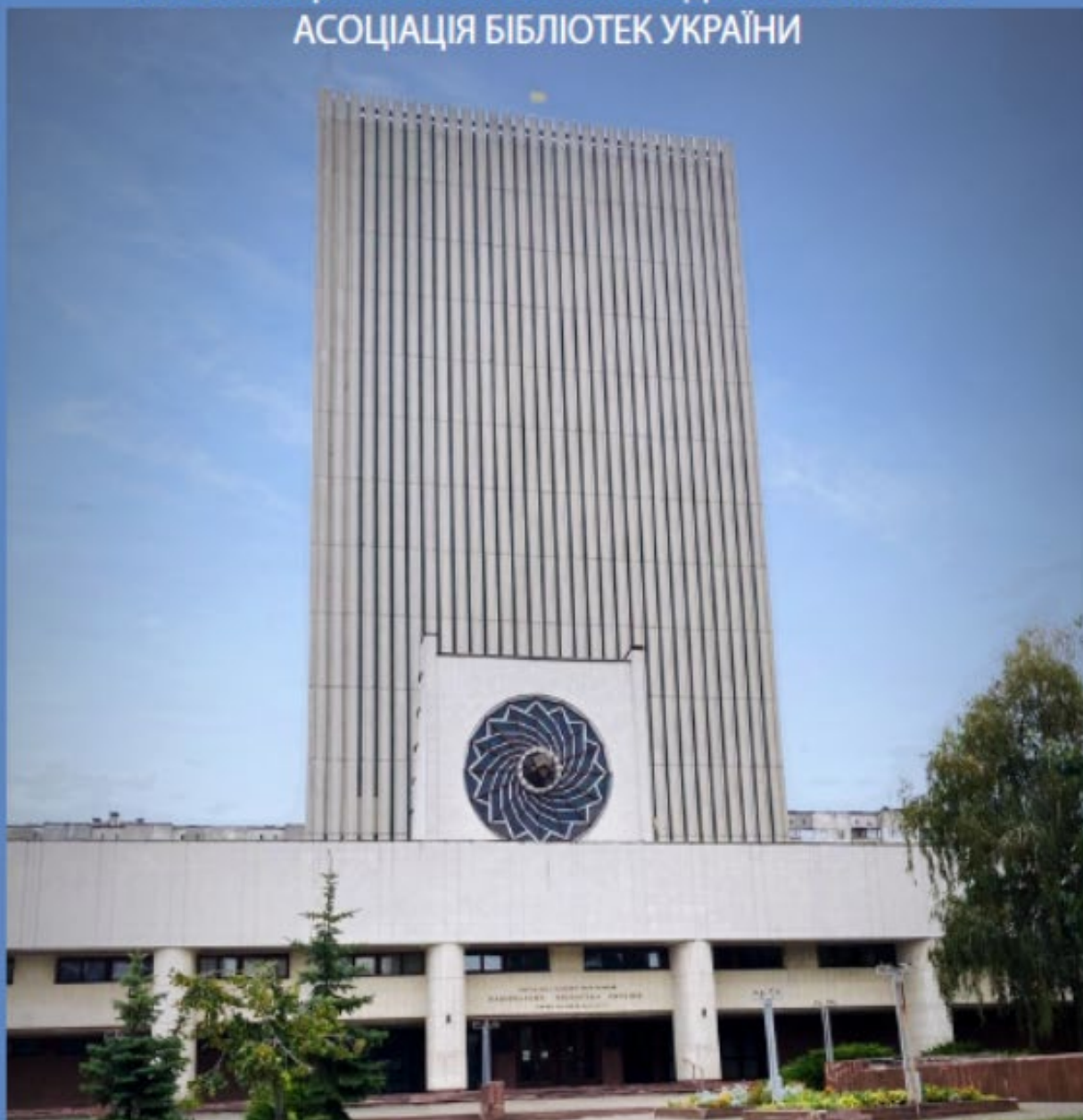

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА РАДА НАН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА. НАУКА. КОМУНІКАЦІЯ.
ПРІОРИТЕТИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали міжнародної наукової конференції
(Київ, 1–3 жовтня 2025 р.)

Том 1

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА РАДА НАН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

БІБЛІОТЕКА. НАУКА. КОМУНІКАЦІЯ.

**ПРІОРИТЕТИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали Міжнародної наукової конференції
(Київ, 1–3 жовтня 2025 р.)**

Том 1

КИЇВ 2025

2nd Corps of the Ukrainian National Guard “Khartia” /
Researcher, Department of history of Ukrainian revolution, 1917–1921,
Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: skalskyw@ukr.net

An Element of the Biography of Krutyants Oleksandr Borozenko-Kononchuk

Some biographical facts of Oleksandr Borozenko-Kononchuk, a participant of the Battle of Kruty, who was a paramedic, served in the 3rd Aviation Park and was the deputy chairman of the Ukrainian Park Committee, are established.

Keywords: battle of Kruty, Ukrainian People's Republic, Soviet-Ukrainian war, paramedic, 3rd Aviation Park.

Стягайло Вероніка Володимирівна,
провідний бібліотекар відділу краєзнавства «Одесика»,
Одеська національна наукова бібліотека,
Одеса, Україна
e-mail: stiagailo.nika@gmail.com

Взаємини Андрія Ніковського з Іваном Липою (на основі епістолярних джерел)

На основі епістолярних джерел досліджуються взаємини А. Ніковського й І. Липи – українських діячів другої половини XIX – початку XX ст. Показано динаміку стосунків: від співпраці на ниві українського національно-культурного руху до полемік, що відображали інтелектуальні суперечності епохи й характери діячів.

Ключові слова: Андрій Ніковський (1885–1942), Іван Липа (1865–1923), біографістика, український національний рух XIX – початку XX ст.

Взаємини провідних діячів українського національного руху досі залишаються недостатньо дослідженими, хоча вони є ключовими для розуміння механізмів функціонування української інтелектуальної еліти. Аналіз стосунків А. Ніковського й І. Липи дає змогу побачити не лише особистісні виміри їх співпраці і конфліктів, а й виявити глибинні закономірності розвитку українського національного руху.

При аналізі взаємин І. Липи й А. Ніковського слід враховувати двадцятирічну різницю у віці, що впливала на світоглядні підходи обох. Найтісніша співпраця діячів припадає на період їхнього перебування в Одесі. Липа входив до першого правління товариства «Просвіта», заснованого 1905 року, тоді як Ніковський обіймав посади в його керівних органах згодом, зокрема, був секретарем і бібліотекарем. Обидва виступали з рефератами на засіданнях «Просвіти». У листі А. Ніковського до О. Олеса за 1909 р. знаходимо: «Оце зараз скінчив реферата в “Просвіті”. Як опонент виступав Іван Липа. У поглядах на літературні напрями ми з ним сходилися, а щодо критики – тим паче. І де таки наша справжня літературна критика?».

Крім того, і Липа, і Ніковський у 1905 р. підтримали ініціативу студентів Новоросійського університету щодо впровадження української мови й українознавчих

дисциплін у навчальний процес. Також вони співпрацювали в межах одеського осередку надпартійної організації Товариства українських поступовців (ТУП), зокрема, у «Молодій громаді», що відзначалася виразною самостійницькою позицією.

Взаємини І. Липи й А. Ніковського – це також і спільні контакти в інтелектуальному середовищі. Наприклад, спілкування з письменницею Г. Журбою. Ніковський, познайомившись з нею завдяки своїй дружині Н. Христо, оцінив її літературний талант і передав рукописи на рецензію І. Липі й Є. Чикаленку. Їхні схвальні відгуки сприяли виданню першої збірки Г. Журби «З життя». Ще однією спільною ланкою між діячами був О. Олесь. Одним із перших одеситів, з ким поет зав'язав знайомство, був І. Липа. Їхнє листування відіграло значну роль у національно-патріотичному становленні Олесь. У альманасі «Багаття», укладеному Липою в 1905 р., поет дебютував диптихом «З пісень молодості». Тісний зв'язок з Олесем підтримував і А. Ніковський – про це свідчить їхнє листування в 1907–1915 рр. Виконуючи обов'язки книгаря одеської «Просвіти», Ніковський популяризував творчість поета. У січні 1907 р. він звернувся до Олесь з проханням надіслати автобіографічні відомості для реферату, і саме І. Липа надав Ніковському необхідну інформацію.

Одним із перших перетинів шляхів у публіцистиці стала співпраця І. Липи й А. Ніковського з «Радою» (1906–1914) – єдиною на той час щоденною україномовною газетою в Наддніпрянській Україні. Обидва активно висвітлювали на її сторінках стан українського руху в Одесі. Згодом Є. Чикаленко навіть запропонував Ніковському посаду редактора.

Траплялися й конфлікти, часом, гострі. Один із найбільших конфліктів між Липою й Ніковським виник навколо дискусії про «Літературно-науковий вістник» і його редактора М. Грушевського, що розгорнулася на сторінках львівського часопису «Діло» в 1911–1912 рр. І. Липа разом із Г. Хоткевичем і С. Шелухиним звинувачували М. Грушевського в «зарозумілості», тоді як В. Леонтович став на його захист, звинувативши Липу в упередженості. Редакція «Діла» припинила дискусію, але вона продовжилася на шпальтах «Ради». Конфлікт загострився після втручання майбутнього історика М. Слабченка, який звинуватив Липу в натяках на його, Слабченка, зв'язки з проросійським «Галицько-руським товариством». Слабченко різко відкинув ці звинувачення як наклеп. Публікація його листа в «Раді» викликала обурення Ніковського, який вважав, що редакція надала Слабченкові трибуну для особистих випадів. Водночас він критично оцінював і поведінку самого Липи.

Ще одним приводом для суперечностей стало те, що Липа звинуватив редакцію «Ради» в ігноруванні ювілею С. Шелухина. Насправді відмовився від святкування сам ювіляр, а Ніковський опублікував у газеті статтю, присвячену цій події. Ситуація викликала обурення Чикаленка, оскільки в «Ділі» звинуватили «Раду» в упередженості, навмисно проігнорувавши її привітання. Він в серцях писав: «Я такий лютий на сього добродія, що якби стрів, то, здається, набив би йому морду». Це обурило Ніковського, який у листі до Чикаленка писав: «Я пригадую Ваші слова влітку, в степу про І. Липу. Він таки не тільки обмежена людина, справжній міщанин духа, а й упертий мстивий чоловік. В один же вечір ми разом переглядали телеграми, і він дуже добре знає, що була і од ред. “Ради”. Допис в “Ділі” – це його помста за полеміку, його відповідь, здається, редакція не надрукувала чи скоротила». Ніковський опублікував у «Раді» замітку «Анахронизм», у якій вказав Липі на допущені помилки та

закликав його не змішувати особисті стосунки з громадськими справами. Однак конфлікт не вичерпався – почувався ображеним і сам Шелухин. З цього приводу Ніковський зауважив: «Енергія С. Павленка, коли він агітує проти “Ради”, мені відома, але, як бачу, М. Міщанин (псевдонім Липи – В.С.) ще більше упертий і енергійний руйнач. А признатись треба, що наша трійця (С. Павл[енко], І. Липа, І. Луценко) – дуже енергійна українська група в Одесі. Як я ні стримувався в замітці “Анахронизм” (про М. Міщанина), а вийшло таки так, що не тільки Міщанин ображений, а й С. Павленко сердитий. Проте я не боюся на такому ґрунті посваритися з ними...».

Стосунки між діячами ускладнилися й через ситуацію з книгарнею «Діло», відкритою в 1911 р. Дружина Ніковського працювала там книгаркою, а Липа, як вважав Ніковський, намагався йому дошкулити через неї. Він писав: «М. Міщанин мстить на книгарні, власне на моїй дружині, думаючи через неї й мене дошкулити. Це мене не вражає ніяк, але в мій досвід (опит – великое діло) записується досить виразна сентенція: не всяка липа пахне і – не всякий декадент морально вищий за міщанина». А вже в 1912 р. Ніковський, розмірковуючи про управління книгарнею, ставив риторичне питання: «Чи видержимо спільне “діячество” Липи і Боровика?».

Після заборони «Просвіти» наприкінці 1909 р. її учасники продовжували таємні зібрання в оселях І. Луценка, М. Комарова й І. Липи. Щоб зберегти українське життя в Одесі, у 1910 р. вони заснували «Український клуб», а в 1911 – музично-драматичну спілку «Українська хата». І. Липа й А. Ніковський були активними членами обох товариств.

У альманасі «Степ», що вийшов у Одесі в 1916 р. як четверта й остання книжка забороненого журналу «Основи», який видавав Ніковський, знаходимо й текст І. Липи «Зорі». Ніковський критично ставився до художніх творів Липи. У одному з листів він писав: «Іван Липа регулярно постачає в кожний альманах 1–2 поезії в прозі, за котрі його можна зненавидіти, хоч він дуже симпатична людина. Оце почав щось розповідати про якусь черепаху. Знову образ, порівняння досить оригінальне, але ж форма! Важка, надумана, намучена, несаможиттєва і не індивідуальна – шаблон».

Також варто згадати, що саме Ніковський у 1915 р. в листі до Чикаленка вперше згадує про шкідливу звичку Івана Львовича: «І. Липа прокурює пінковий мундштук. Англійці, кажуть, дають великі гроші за прокурений до чорного цибух... А може Липа пожертвує свій цибух на олтар Отчизни? І то робота: кривиться бо з цибуха смердить, як з помийниці, а курить».

З початком революційних подій 1917 р. Липа й Ніковський активно долучилися до державотворчої діяльності, а згодом стали міністрами УНР. Водночас вони продовжували видавничу й публіцистичну діяльність. Обидва на сторінках тогочасної періодики закликали до об'єднання сил і плідної роботи задля побудови нової України. У еміграції Липа й Ніковський разом працювали в урядовій Комісії з вироблення Конституції УНР, проєкт якої 1 жовтня 1920 р. комісія передала на затвердження, але С. Петлюра його не схвалив.

Попри різницю у віці й характерах, попри суперечності, обидва діячі зробили значний внесок у розвиток українського національного руху, а їх співпраця й водночас гострі дебати відображали дух інтелектуальних пошуків і протиріч доби, виходячи за межі суто індивідуальних біографій.

Veronika Stiahailo,
Leading Librarian,
Department of Local History “Odesyka”,
Odesa National Scientific Library,
Odesa, Ukraine
e-mail: stiagailo.nika@gmail.com

The Relationship between Andrii Nikovskyi and Ivan Lypa (Based on Epistolary Sources)

The theses explores the relations between Andrii Nikovskyi and Ivan Lypa – Ukrainian public figures of the late 19th and early 20th centuries – based on epistolary sources. The dynamics of their relationship are shown: from cooperation in the Ukrainian national-cultural movement to polemics that reflected the intellectual contradictions of the era and the personalities of the figures. *Keywords:* Andrii Nikovskyi (1885–1942), Ivan Lypa (1865–1923), biographistics, Ukrainian national movement of the late 19th and early 20th centuries/

Устиновський Дмитро Володимирович,
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4242-8254>,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
відділ національної бібліографії,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Київ, Україна
e-mail: demichdemich77@gmail.com

Бібліографічна база даних «Леся Українка: Твори Лесі Українки. Література про життя і творчість» як інформаційне джерело

Розглянуто структуру бібліографічної бази даних «Леся Українка: Твори Лесі Українки. Література про життя і творчість», показано її цільове призначення. Доведено значний вплив бази даних на розвиток науки й культури.
Ключові слова: бібліографічна база даних, Леся Українка, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Згідно з указом Президента та плану заходів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, у 2021 р. широко відзначено 150-річний ювілей від дня народження видатної української літераторки Лесі Українки.

До цих подій Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ) був створений електронний бібліографічний ресурс – база даних «Леся Українка: Твори Лесі Українки. Література про життя і творчість» (містить 12289 бібліографічних записів), що не має аналогів в Україні за кількісним і якісним наповненням, де з максимальною повнотою відображена інформація про твори й літературу про життя, творчість і діяльність (1884–2024 рр.). Кожне видання, яке є у фондах НБУВ, було переглянуто та описано дослідниками; створено розгалужений науково-довідковий апарат у вигляді системи покажчиків; решту інформації – доповнено за електронними й друкованими джерелам бібліографічної інформації.